

Archeorapport 469

De archeologische opgraving aan de August Cuppensstraat te Beringen

Laurane Dupont
Maarten Smeets

Archeorapport 469

**De archeologische opgraving aan de August Cuppensstraat te
Beringen**

**Laurane Dupont
Maarten Smeets**

**Tienen, 2019
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeorapport 469: De archeologische opgraving aan de August Cuppensstraat te Beringen

Opdrachtgever:	Bouw & Immo Lani BVBA
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Smeets
Auteurs:	Maarten Smeets Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2019/12.825/11

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2019, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Beringen - August Cuppensstraat
Locatie	Limburg, BeringenAugust Cuppensstraat
Lambert 72- coördinaten	Hoekpunt 1: Min X 209897, Y 193669 Hoekpunt 2: Max X 209930, Y 193701
Oppervlakte projectgebied	0,07 ha
Kadastergegevens	Beringen, Afdeling: 1 sectie: A percelen: 184e3, 184s", 184x3, 184n3 en 184p3
Opdrachtgever	Bouw & Immo Lani bvba Narcissenlaan 13, 3550 Heusden-Zolder
Vergunningsnummer	2017-138
Vergunningshouder	Maarten Smeets
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Beringen, August Cuppensstraat (Project Lani Bouw en Immo)
Termijn veldwerk	24 t.e.m. 28 juli 2017
Termijn rapportage	20 juli 2018 t.e.m. 27 februari 2019
Archeologen	Maarten Smeets & Laurane Dupont

Aard van de bedreiging	Handelsruimte met woningen en ondergrondse parking
Archeologische verwachting	Bij het archeologisch vooronderzoek werden sporen uit de late middeleeuwen aangetroffen.
Wetenschappelijke begeleiding	Geen

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1 – Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3 Archeologische en historische voorkennis	p. 5
1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstelling	p. 13
Hoofdstuk 2 – Werkmethode	p. 14
Hoofdstuk 3 – Analyse	p. 17
3.1 Lithografische en bodemkundige opbouw	p. 17
3.2 Het sporen- en vondstenbestand	p. 22
3.2.1 Algemeen	p. 22
3.2.2 Sporen	p. 23
3.2.2.1 Structuren	p. 23
3.2.2.2 Paalkuilen	p. 27
3.2.2.3 Kuilen	p. 29
3.2.2.4 Greppels	p. 34
3.2.2.4 Recente en negatieve sporen	p. 37
3.2.3 Vondsten	p. 37
3.2.4 Staalnames	p. 40
Hoofdstuk 4 – Synthese	p. 41
4.1 Interpretatie en datering	p. 41
4.2 Beantwoording onderzoeksvragen	p. 41
Hoofdstuk 5 – Besluit	p. 44
Bibliografie	p. 45
Bijlagen:	p. 46
Foto-inventaris	
Sporeninventaris	
Vondsteninventaris	
Profielinventaris	
Coupetekeningen	
Alle-sporenplan	
Bouwplannen	

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens de plannen voor de bouw van een handelsruimte met woongelegenheden en ondergrondse parking heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2017/117) op een terrein met een oppervlakte van 672 m² gelegen aan de August Cuppensstraat en de Koolmijnlaan te Beringen. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op woensdag 21 juni 2017 en leverde bewoningssporen en aardewerk uit de late middeleeuwen op (fig. 1.1)¹.

Daarop diende over gegaan te worden tot een vlakdekkende opgraving van het volledige terrein. Dit onderzoek werd door Studiebureau Archeologie bvba uitgevoerd van 24 tot en met 28 juli 2017.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in een dichtbebouwde context op circa 230 m ten noorden van het stadcentrum van Beringen (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als afdeling A sectie 1, percelen 184X3, 184E3 en 184N3 (fig. 1.2). Het projectgebied was op het moment van het onderzoek braakliggend. De recente gebouwen werden in het verleden reeds gesloopt. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de (Lage) Kempen (fig. 1.3). Het projectgebied situeert zich ten zuiden van de Zwarte Beek.

¹ De Raymaecker & Cousin 2017.

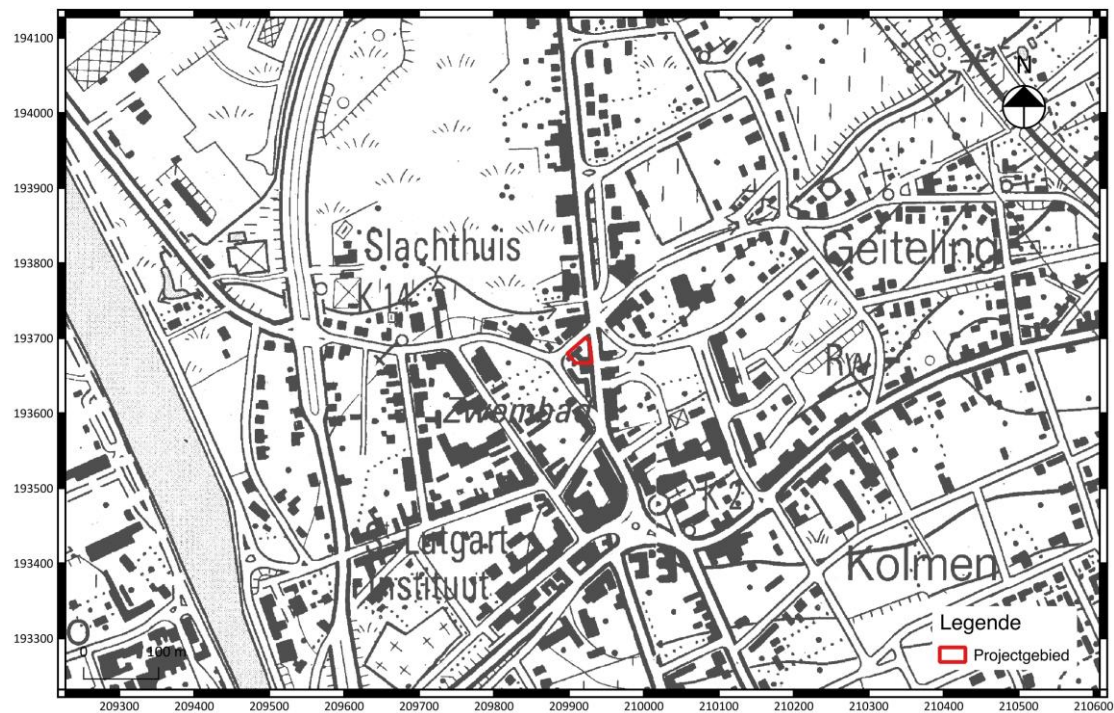

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

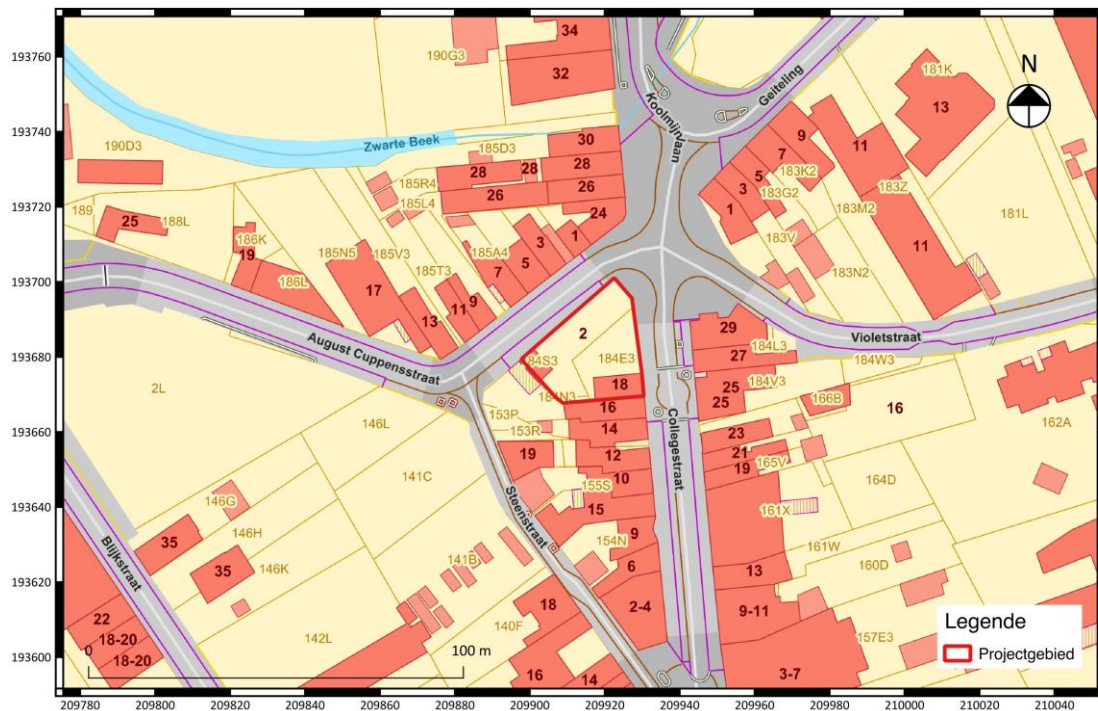

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

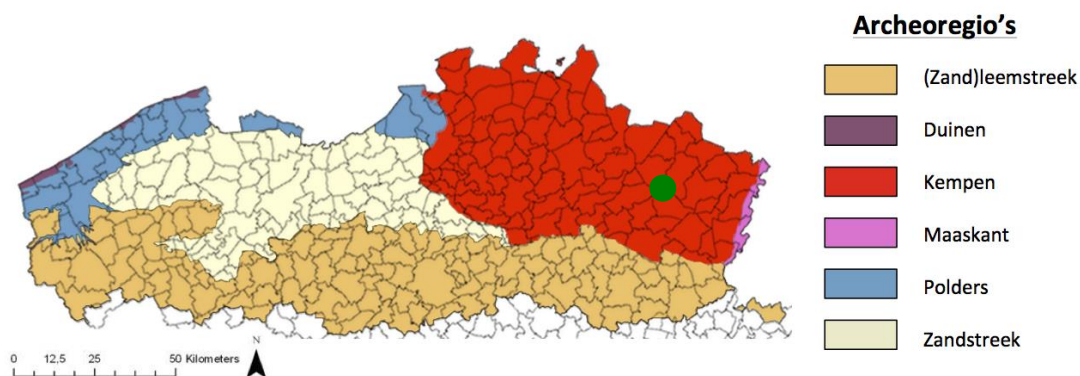

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's².

1.3 Archeologische en historische voorkennis

Het projectgebied situeert zich ten noorden van de historische stadskern van Beringen (fig. 1.4 en fig. 1.5). Op basis van een historische kaartstudie door Van de Konijnenburg is de nu verdwenen middeleeuwse stadsomwalling van Beringen gereconstrueerd³. Op basis van deze reconstructie situeert het projectgebied zich in de directe nabijheid van het noordelijke deel van de stadsomwalling (CAI 165790). De middeleeuwse stadsomwalling is nog zichtbaar op de Ferrariskaart (fig. 1.6 en 1.7) maar zou volgens Van de Konijnenburg in de eerste helft van de 19de eeuw gesloopt zijn. De omwalling is dan ook niet meer zichtbaar op de Atlas der Buurtwegen (1840; fig. 1.8) en de Vandermaelenkaart (1846-1854; fig.1.9). Volgens Van de Konijnenburg werd de toegang tot de oude stad verzekerd door drie stadspoorten: de Koerselse Poort of Kempische Poort in het oosten (CAI 165798), de Hasseltse Poort of Verloren Toren in het zuidoosten (CAI 165800) en de Onze-Lieve-Vrouwe Poort of Diesterse Poort in het westen (CAI 165796). Andere archeologische waarden uit de middeleeuwen werden ontdekt ter hoogte van het huidige marktplein: bij graafwerken in 1995 werd een alleenstaande waterput aangetroffen die archeologisch niet nader onderzocht werd (CAI 55192) terwijl de huidige parochiekerk Sint-Pieters-Banden een oorsprong zou hebben in de Karolingische periode (CAI 51963). Bij een archeologische opgraving in 1999 werden ter hoogte van de kerk een aantal vlakgraven ontdekt waarvan de oudsten mogelijk teruggaan tot de 9de-10de eeuw. Binnen een straal van 1,1 km rondom de historische stad Beringen lokaliseerden zich acht motten. Ze zijn geïdentificeerd op basis van historische en cartografische studies, o.a. door Claassen en De Meulemeester of op basis van lokale reliëfverschillen. Rondom Beringen bevonden zich de motte Commelo (CAI 151183), motte Terbeck (CAI 151182), motte 't Casselet (CAI 165695), motte Het Hof (CAI 165693) en motte Broeckhoven (CAI 151177). Andere sporen van middeleeuwse bewoningen werden aangetroffen tijdens een archeologische prospectie door BAAC Vlaanderen in 2013. Het betreft hier (paal)kuilen, grachten en greppels uit de late middeleeuwen (1050-1500)(CAI 211782). Ter hoogte van het Molenveld werd per

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

³ Van de Konijnenburg 2012.

toeval in 2016 een houten object in veen aangetroffen (CAI 210368). Het object kan mogelijk geïdentificeerd worden als een peddel die terecht is gekomen in de gracht van de motte Het Hof. Noemenswaardig is de vondst van een Keltische goudschat die in 1995 tijdens bouwwerken werd gevonden (CAI 700753). De goudschat bestond uit gouden armbanden en torques, atrebatenstaters en regenboogschoteltjes uit Centraal-Europa. Het betreft hier mogelijk drie verschillende (rituele) depots uit de late IJzertijd (475/450 - 57 v. Chr.). In de directe nabijheid van de goudschat werden grondsporen van een nederzetting uit de late ijzertijd gevonden. De bewoning vond plaats tot in de Romeinse periode. Het gebied werd na de toevalsvondst van de goudschat opgegraven in 1995-1996 door G. Creemers. De locatie van de vondst bevindt zich ca. 240 m ten noorden van het projectgebied.

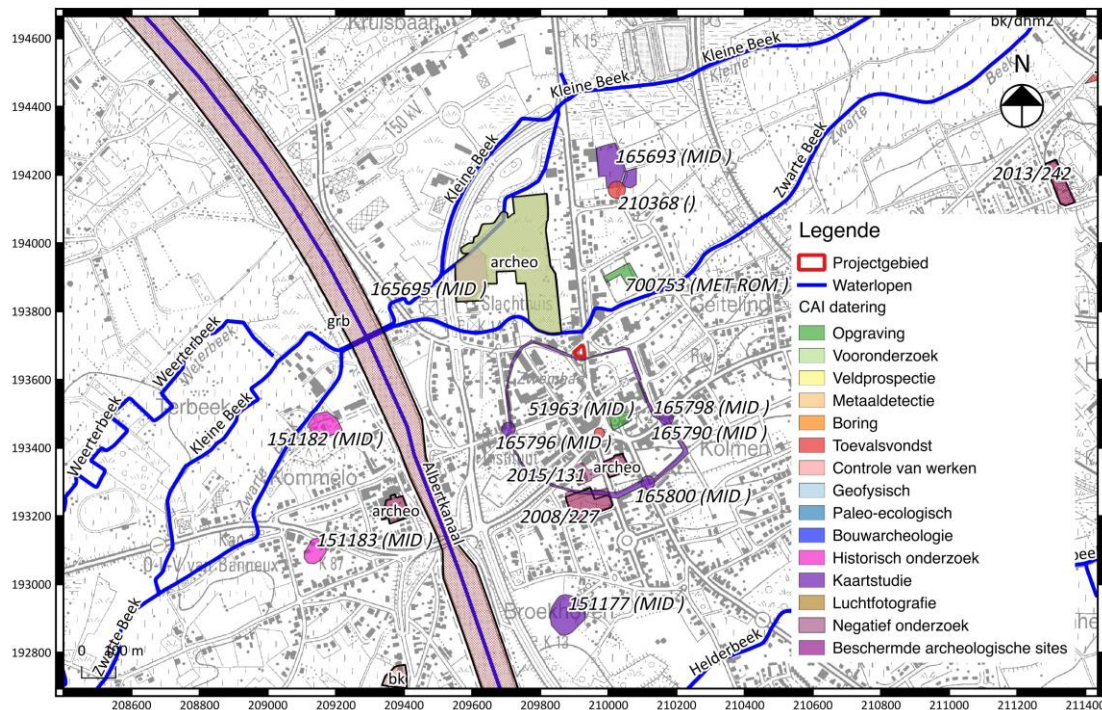

Fig. 1.4: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁴.

⁴ www.agiv.be

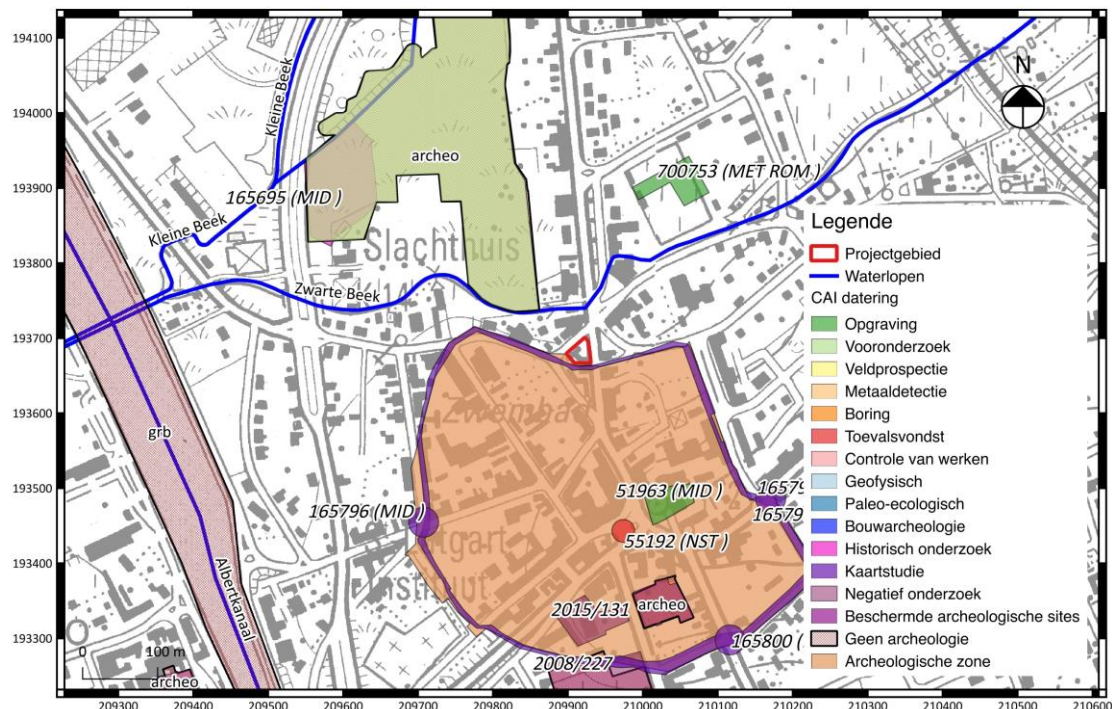

Fig. 1.5: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁵.

Een compilatie van historisch kaartenmateriaal toont het projectgebied nabij de historische stad Beringen. Op de Ferrariskaart (1771-1778; fig. 1.6 en 1.7) zijn de middeleeuwse stadswallen en grachten nog zichtbaar. Er bevond zich reeds een weg tussen de Zwarte Beek en het stedelijke centrum (ter hoogte van de huidige August Cuppensstraat, de Nijverheidstraat en Geiteling). De Ferrariskaart toont het projectgebied binnen de middeleeuwse stadsomwalling (*intra muros*). Het projectgebied zou in het noorden aan de stadsomwalling grenzen. Er bevond zich geen bebouwing binnen de grenzen van het projectgebied. Dit gebied lijkt dienst te hebben gedaan als (moes)tuinzone.

De Atlas de Buurtwegen (1841, fig. 1.8) toont het projectgebied net ten zuiden van *Chemin n°9* (huidige August Cuppensstraat) en ten noordoosten van *Chemin n°81* (huidige Steenstraat). De stadsomwalling is verdwenen en de grachten zijn gedempt. De exacte locatie van de stadsomwalling kan bijgevolg niet met zekerheid gereconstrueerd worden op basis van de Atlas der Buurtwegen. Indien wordt aangenomen dat de omwalling het kavelpatroon heeft beïnvloed, zou het noordelijke deel van de stadsomwalling zich gesitueerd hebben ten oosten en parallel met *Chemin n°5* (huidige Burgemeester Geyskensstraat), ter hoogte van *Chemin n°9* (huidige August Cuppensstraat) en ter hoogte van *Sentier n°73* (huidige Graaf van Loonstraat). Dit zou betekenen dat het projectgebied zich *intra muros* situeerde zoals afgebeeld op de Ferrariskaart. De reconstructie van het verloop van de stadswallen op de CAI-kaart (fig. 1.4 en 1.5) is echter gebaseerd op de aanname dat de *Waterloop* op de Atlas der Buurtwegen mogelijk een restant is van de oude gracht bij de omwalling. Indien dit klopt, situeerde de stadsomwalling zich daar niet tot het westelijke uiteinde van de August Cuppensstraat maar vertakte zich waarschijnlijk naar het zuiden vanaf het kruispunt met de huidige Steenstraat. Dit zou betekenen

⁵ www.agiv.be

dat het projectgebied zich *extra muros* zou situeren en in het zuiden mogelijk grenst aan de oude stadsomwalling, in tegenstelling tot de Ferrariskaart. De Ferrariskaart is mogelijk slecht gegeorefereerd wegens incorrect optekenen van verhoudingen. De Vandermaelenkaart (1846-1854, fig. 1.9) toont nagenoeg dezelfde situatie als de Atlas der Buurtwegen. De Koolmijnlaan is reeds aanwezig.

Een luchtopname uit 2012 (fig. 1.10) toont dat er zich aan het begin van de 21ste eeuw bebouwing bevond binnen de grenzen van het projectgebied. Het betreft hier woonhuizen met stalling. De opdrachtgever geeft te kennen dat deze stallen niet onderkelderd waren. Een luchtopname uit 2016 (fig. 1.11) toont dat de stallen aan de straatkant reeds gesloopt zijn. De overige bebouwing binnen de grenzen van het projectgebied –met uitzondering van het woonhuis in het zuidoosten- is reeds gesloopt. Op basis deze luchtopnames werd een zone afgebakend die mogelijk licht verstoord is omdat er zich funderingen en mogelijk nutsvoorzieningen bevonden die de bovengrond en geassocieerde archeologische waarden verstoord kunnen hebben (fig. 1.12).

Fig. 1.6: Ferrariskaart (ca. 1771-1778) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.7: Ferrariskaart (ca. 1771-1778) met aanduiding van het projectgebied.

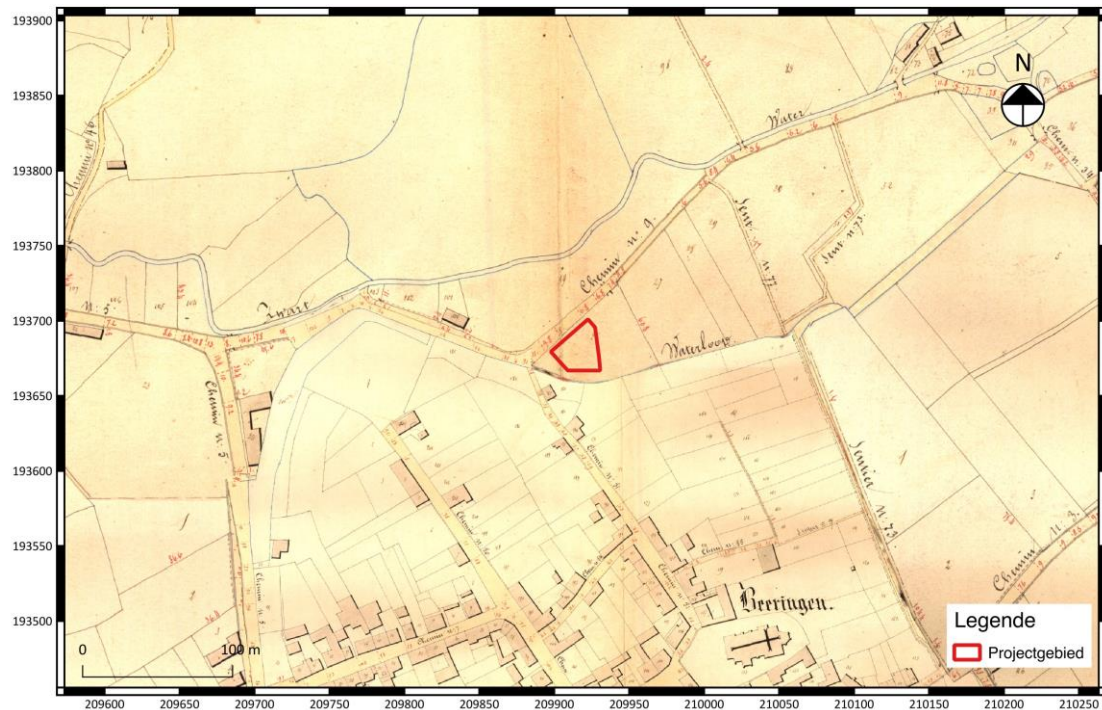

Fig. 1.8: Kaart van de Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.9: Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.10: Luchtopname (2012) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.11: Luchtopname (2016) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.12: Luchtopname (2016) met aanduiding van het projectgebied en mogelijk licht verstoorte zones.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden twee proefsleuven gegraven haaks op elkaar. Binnen de contouren van deze sleuven werden 20 antropogene bodemsporen aangetroffen (fig. 1.13). Het sporenbestand bestaat uit tien kuilen, zes paalkuilen, drie greppels en één waterput. De meeste sporen hebben een relatief homogene donkerbruin tot donkerbruin-grijze vulling, met inclusies van houtskool en/of bouwceramiek. De gecoupeerde sporen bleken tot 15 cm onder het aangelegde vlak bewaard. In de spoorvullingen van S1, S7, S11 en S14 werden in totaal zes scherven aardewerk aangetroffen. Alle vondsten wijzen op een datering in de late middeleeuwen. Er konden geen structuren of plattegronden worden herkend. De aanwezigheid van een waterput lijkt eerder op een bewoningscontext te wijzen. Er werden geen sporen aangetroffen die kunnen worden geassocieerd met de omwalling van Beringen.

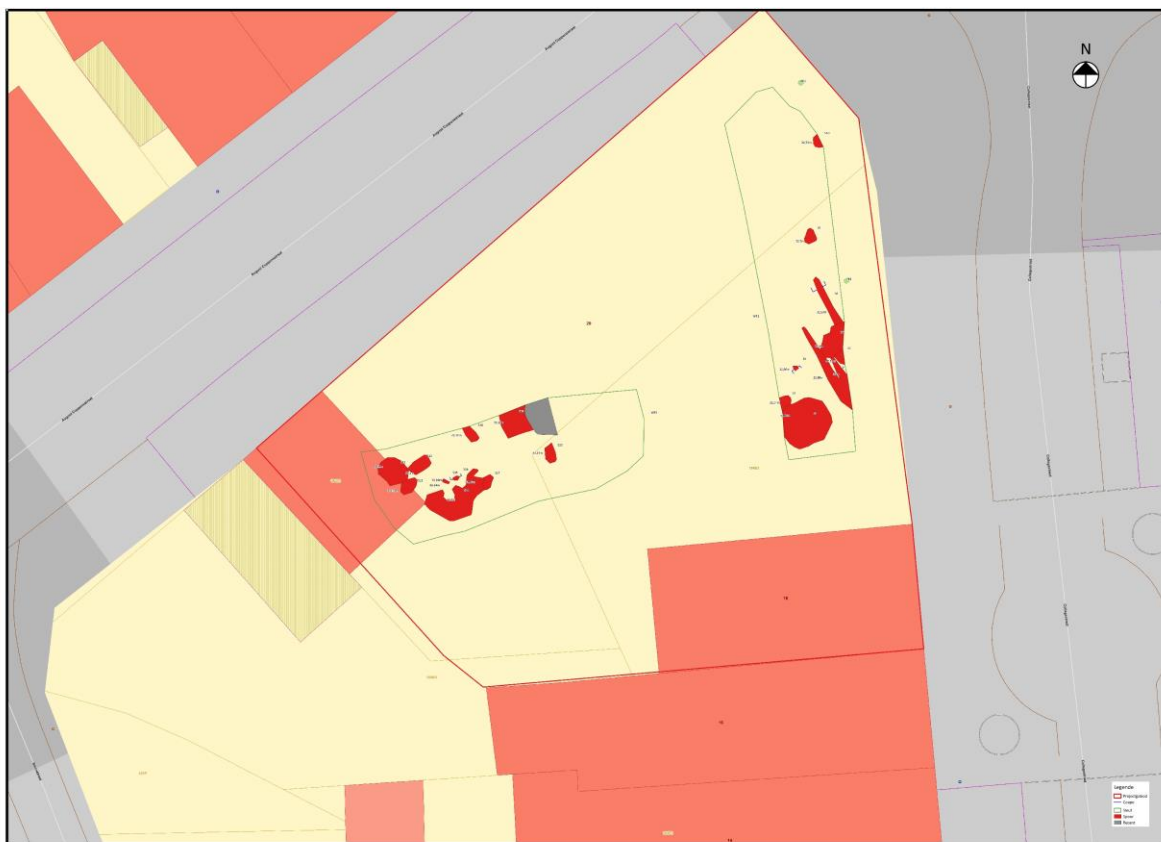

Fig. 1.13: Zicht op de aangelegde proefsleuven met aangetroffen sporen⁶.

⁶ Omdat het terrein reeds gedeeltelijk was afgegraven en genivelleerd tijdens de afbraakwerken én het terrein vol grond lag na het proefsleuvenonderzoek, kon er geen maaiveldhoogtes worden ingemeten.

1.4 Onderzoeksopdracht en vragenstellingen

Na een archeologisch vooronderzoek bleek een archeologische opgraving noodzakelijk. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

- Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw? In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe verhoudt de site zich in zijn ruimere omgeving met betrekking tot de onderzochte periode(s)?
- Wat is de omvang en de ruimtelijke structuur van de aangetroffen site? Is er sprake van een fasering?
- In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de types plattegronden, en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen?
- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, en wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Wat kan er op basis van het organische en anorganische vondstmateriaal worden gezegd over het landschapsgebruik, de datering van de site, de functie van de site en de materiële cultuur?
- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode? Is deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?
- Wat is het belang van de opgravingsresultaten voor de kennis van dit soort sites?
- Welke analyses dienen te worden uitgevoerd om de kennis over de site te verfijnen en/of bij te stellen?
- In hoeverre bleek het beeld uit de proefsleuven een adequate afspiegeling van de archeologische realiteit zoals blootgelegd tijdens de opgraving?

Vragen overgenomen uit het rapport voor de prospectie met ingreep in de bodem:

- Kunnen de sporen worden gelinkt aan eerder onderzochte terreinen in de omgeving?
- Zijn er ondanks de afwezigheid van sporen geassocieerd met de stadsomwalling toch resten hiervan aangetroffen?
- Wat is de aard van de mogelijke begraven bodem?

Hoofdstuk 2 Werkmethode

Het onderzoek geschiedde in de vorm van twee aaneensluitende werkputten die samen een opgravingsvlak van 437 m² vormden (fig. 2.1). Gemiddeld werd ongeveer 80 cm van de bovengrond machinaal afgegraven om het archeologisch leesbaar niveau te bereiken. Dit werd gedaan met behulp van een kraan met een graafbakbreedte van 2 m. In het zuidoosten van het terrein, langs de Collegestraat nummer 18, werd omwille van stabiliteitsredenen afstand gehouden (ca. 2 m) van het aangrenzende pand. Door een put in de zuidoostelijke hoek van het terrein kon de werkput niet volledig tot tegen de grens van het projectgebied worden gegraven (fig. 2.2). In het zuidwestelijke deel van de werkput werd eveneens een buffer voorzien tussen de werkput en de perceelsgrens daar deze nog fungeerde als oprit voor de garage van de aangrenzende woning (fig. 2.3).

De aangetroffen bodemsporen werden (in de mate van het mogelijke) opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven⁷. Daarna werden alle sporen gecoupeerd. Van de gecoupeerde sporen werden, indien antropogeen, digitale coupetekeningen gemaakt. Artefacten werden per context ingezameld en verpakt. Tenslotte werden ook de tweede helften van de sporen uitgehaald. De contouren van de werkput, de sporen en de maaiveldhoogtes werden ingemeten met behulp van een GPS-toestel.

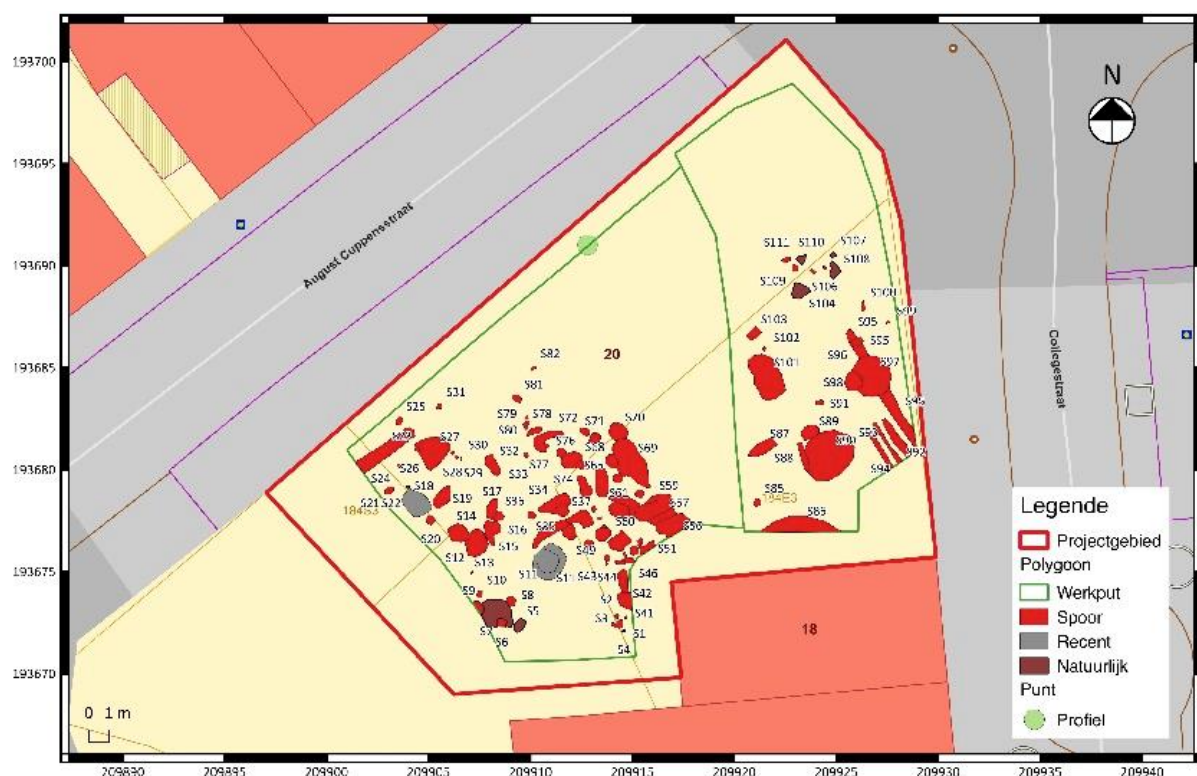

Fig. 2.1: Het opgravingsplan

⁷ Voor de beschrijving van de individuele sporen wordt verwezen naar de sporeninventaris (bijlage 1).

Dit tekstgedeelte van het opgravingsarchief poogt een algemene interpretatie te verschaffen met betrekking tot het volledige sporen- en vondstenbestand. Dit laatste wordt in de vorm van inventarissen als bijlagen (digitaal) beschikbaar gesteld. In het rapport wordt gebruik gemaakt van een bewerkt opgravingsplan. Het volledige opgravingsplan met spoornummers, coupehaken en hoogtes is in onbewerkte versie toegevoegd als digitale bijlage. Een selectie van diagnostische (dateerbare) mobiele vondsten worden besproken en/of afgebeeld in relatie tot de context waarin deze werden aangetroffen.

Contextloze (zgn. “losse”) vondsten worden in regel niet besproken of afgebeeld, tenzij deze relevante informatiewaarde opleveren in functie van de algemene interpretatie van de vindplaats.

Fig. 2.2 Zicht op de put ter hoogte van de zuidoostelijke perceelsgrens

Fig. 2.3 Zicht op de oprit ter hoogte van de zuidwestelijke perceelsgrens

Hoofdstuk 3 Analyse

3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Volgens de gegevens van de bodemkaart (fig. 3.1) wordt het volledige projectgebied aangeduid als bebouwde zone (OB). Dit zijn percelen die niet gekarteerd konden worden, vaak omwille van bewoning, tijdens de opmaak van de bodemkaart in de jaren '50 -'70 van de 20ste eeuw.

Op basis van de resultaten van de terreinwaarnemingen tijdens het vooronderzoek (registratie van twee bodemprofielen) en tijdens de opgraving (registratie van twee bodemprofielen) kan het terrein worden onderverdeeld in twee pedogenetische zones; één zone met een intacte begraven podzolbodem en één zone met een sterk verbrokkelde structuur B-horizont (fig. 3.2 t.e.m. 3.5)⁸.

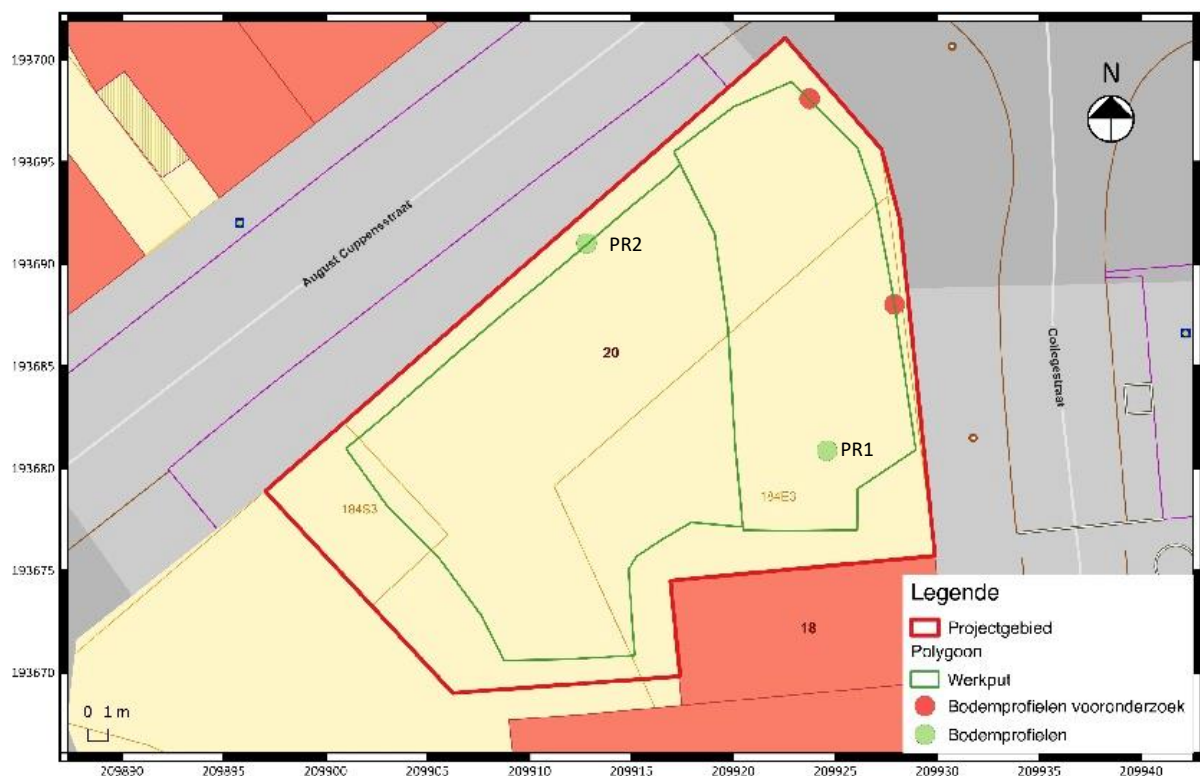

Fig. 3.1: Uittreksel uit de bodemkaart met situering van de beschreven bodemprofielen.

Pedogenetische zone 1 kan beschreven worden aan de hand van een profiel van een waterput (PR1), waar de bodemopbouw en de relatie tussen de sporen en de bodemlagen goed te zien is (fig. 3.2). De bovenkant van het profiel bestaat uit een pakket stuifzand. Onder het zandpakket ligt een intacte, begraven podzolbodem bestaande uit een donkerbruingrijze tot zwarte A-horizont bovenop een sterk uitgeloopte E-horizont met daaronder een goed ontwikkelde, gebioturbeerde B-horizont. Onder de B-horizont is een gevlekte grijze laag te onderscheiden die is ontstaan als verwerking en uitloging van de

⁸ Voor een individuele beschrijving van alle profielen wordt verwezen naar de profielinventaris in bijlage.

oorspronkelijke B-horizont. Dit fenomeen werd vermoedelijk veroorzaakt door een sterke fluctuatie van het grondwater. Onder de B-horizont bevindt zich voorts de glauconiethoudende C-horizont met inmenging van enkele donkere humeuze laagjes. Deze humeuze banden in het profiel zijn wellicht het resultaat van afwisselende veenvorming en verstuing op het terrein.

Fig. 3.2: Bodemprofiel 1 met weergave van een intacte begraven podzolbodem

De tweede te onderscheiden pedogenetische zone (II) kan worden beschreven aan de hand van een profiel (PR2) aangelegd over een lengte van ca. 10 m (fig. 3.3 en 3.4). Onder een recent verstoorde bovenlaag is een pakket stuifzand van ca. 50 cm waar te nemen met gleyverschijnselen aan de ondergrens. Hieronder begint de aanzet van een verbrokkelde structuur B-horizont waarbij gedegradeerde Bh-brokken aanwezig zijn. Wellicht heeft een tweede pedogenese het oorspronkelijk bodemprofiel (podzol) gedegradéerd. Onder de B-horizont komt een ca. 10 cm dikke, donkerbruine humeuze band voor. Het organisch materiaal migreert naar beneden maar blijft ten gevolge van stagnerend water op compactere en minder doordringbare tertiaire sedimenten liggen.

Fig. 3.3: Bodemprofiel 2 met weergave van de sterk verbrokkelde structuur B-horizont

Fig. 3.4: Detail van profiel 2

Fig. 3.5: Weergave van de E-horizont (boven) en B-horizont (onder) in het aanlegvlak.

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

3.2.1 Algemeen

Er werden in totaal 111 bodemsporen geregistreerd waarvan 103 van antropogene oorsprong (fig. 3.6). Het gaat om antropogene sporen die tot vier verschillende spoortypes behoren, nl. waterputten (N=3), greppels (N=4), kuilen (N=51) en paalkuilen (N=45). Van de grondsporen bleken acht sporen na coupe negatief te zijn (S4, S5, S7, S22, S104, S107, S108 en S110). Spoor 11 werd op basis van betonnen elementen in het spoor als recente waterput beschouwd.

De meeste sporen hebben een gevlekte donkergrijs-bruine met licht geelbruine vulling (fig. 3.7). De gecoupeerde sporen bleken gemiddeld tussen de 10 en 30 cm onder het aangelegde vlak bewaard. In de spoorvullingen van S18, S27, S36, S58, S60, S68 en S69 werden in totaal 15 scherven aardewerk aangetroffen⁹. Alle vondsten wijzen op een datering in de late- en postmiddeleeuwse periode. In alle gevallen gaat het echter niet om diagnostische fragmenten. Er werden geen structuren of plattegronden blootgelegd. Er werden voorts geen sporen aangetroffen die kunnen worden geassocieerd met de omwalling van Beringen. De aanwezigheid van twee waterputten wijst eerder op een bewoningscontext.

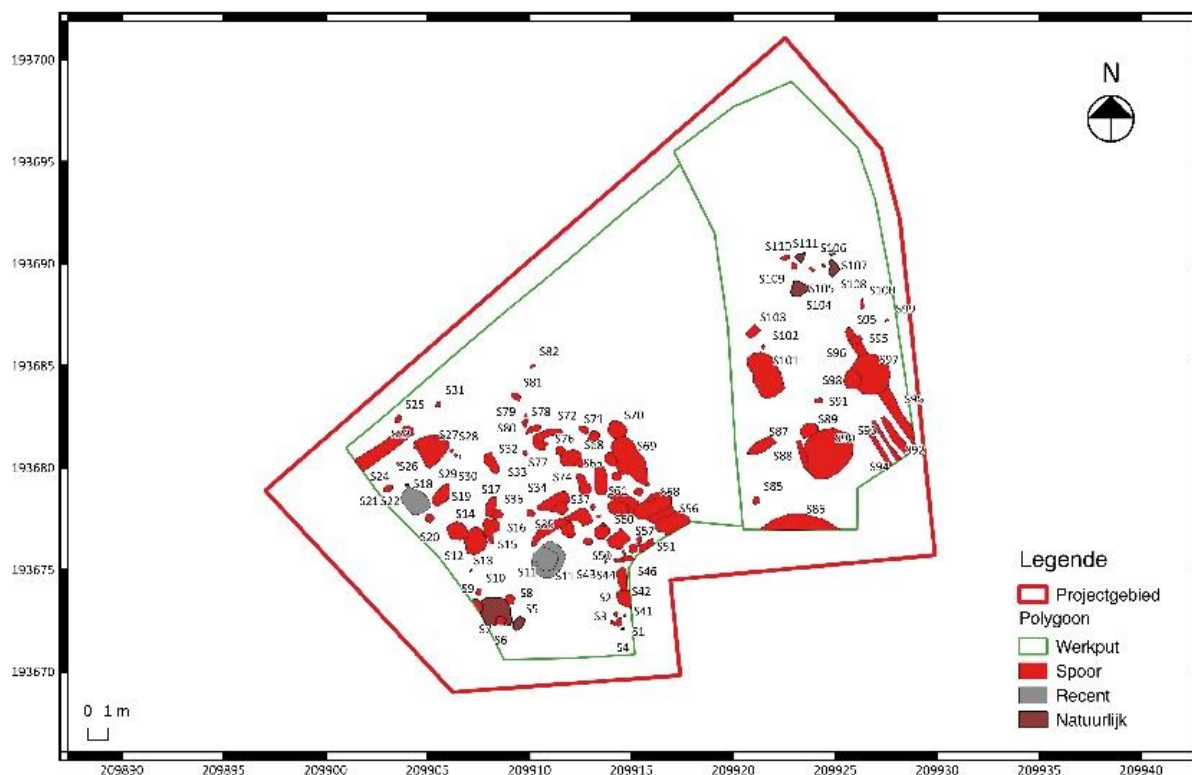

Fig. 3.6: Allesporenplan

Fig. 3.7: Overzichtsfoto met de aangetroffen sporen in werkput 1

3.2.2 Sporen¹⁰

3.2.2.1 Structuren

In de zuidoostelijke uithoek van het terrein werden twee waterputten waargenomen, nl. sporen 90 en 97 (fig. 3.8). Deze vertoonden zich in het vlak als cirkelvormige, scherp afgelijnde sporen met een diameter van 200 cm (S97) en 300 cm (S90) en een donker grijsbruine gevlekte vulling.

Na coupe kon worden vastgesteld dat de meest westelijk gelegen waterput (S90) 190 cm diep onder het archeologisch vlak was bewaard (fig. 3.9). De vulling van de waterput omvat vier lagen. Van boven naar beneden gaat het om een donkergrijsbruine vulling met centraal een inmenging van rode vlekken (1). Deze vlekken kunnen eerder als natuurlijk fenomeen worden geïnterpreteerd. Vervolgens vertoont laag 2 (2) een gevlekte licht grijsgroene met donker grijsbruine kleur. Deze laag bestaat uit het substraat van de C-horizont en behoort vermoedelijk tot de insteek. Laag 3 (3) bestaat uit een donkere grijsbruine gevlekte vulling. Deze laag reikt tot aan de kern van de waterput (4) wat doet vermoeden dat het om de opvulling van de originele insteekkuil gaat. Tot slot kan laag 4 (4) geïnterpreteerd worden als de kern van de waterput die onderaan door sedimentatie is opgevuld en nog een restant van de houten beschoeiing bevat (5). Er werden geen vondsten aangetroffen in de vulling van de

¹⁰ Voor een individuele beschrijving van alle sporen wordt verwezen naar de sporeninventaris in bijlage.

Beide waterputten werden bemonsterd voor zowel paleo-botanisch als pollenonderzoek (zie hoofdstuk 3.2.4).

24

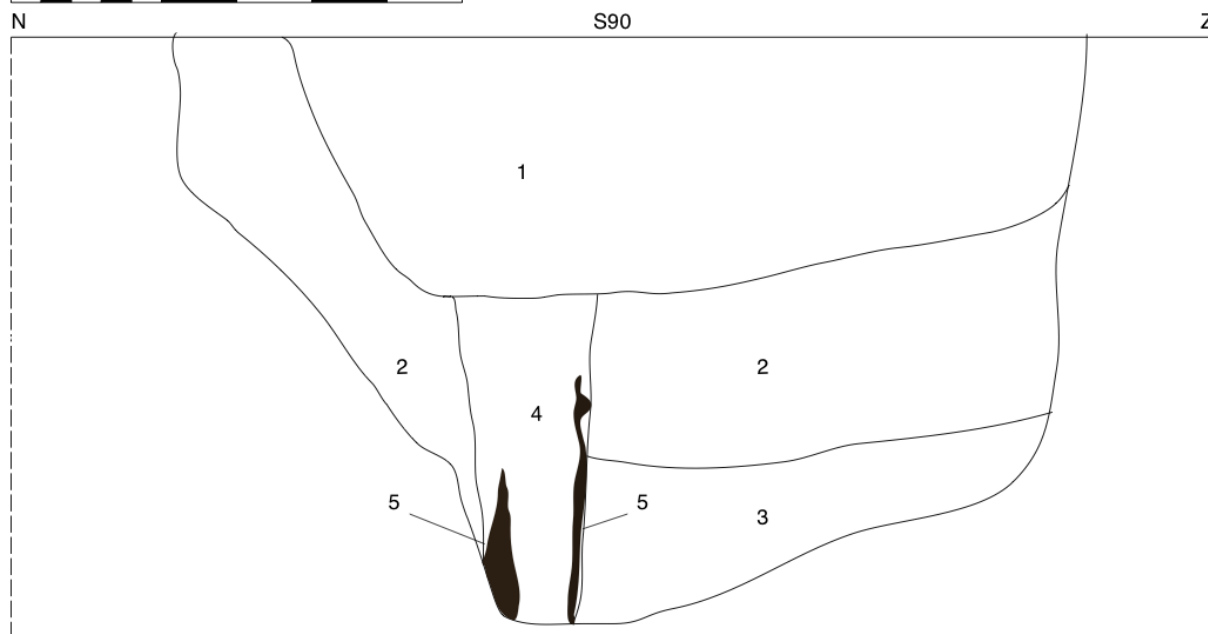

Fig. 3.9: Weergave van S90 in profiel

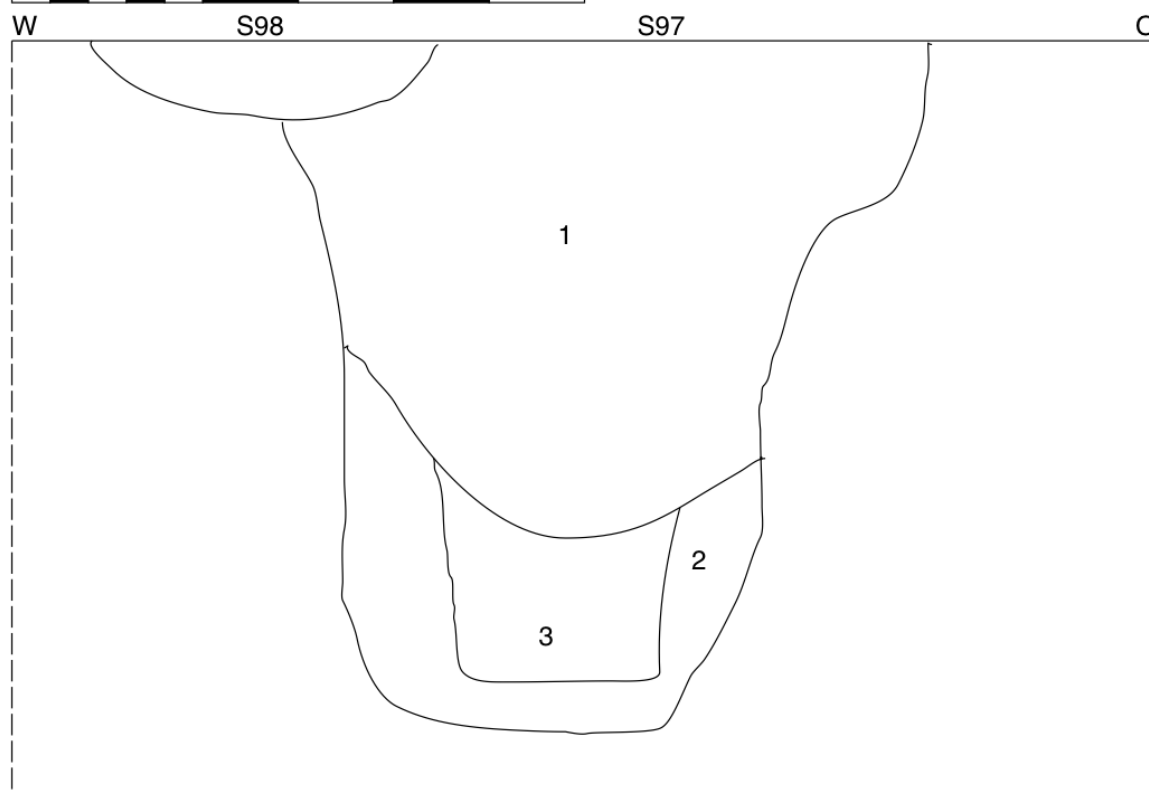

Fig. 3.10: Weergave van S97 in profiel

3.2.2.2 Paalkuilen

Verspreid over het projectgebied werden 45 paalkuilen geattesteerd (fig. 3.11). Het grootste paalkuilenbestand (N=37) werd aangetroffen ter hoogte van werkput 1 met een concentratie van paalkuilen centraal in het gebied. In het vlak worden alle paalsporen gekenmerkt door een ronde/licht ovale of vierkantige aflijning met een grootte die varieert tussen de 15 en 44 cm. De uitgravingsdieptes reiken gemiddeld tot op een diepte tussen de 10 en 25 cm. De kleur van de vulling varieert van gevlekt donkergrijsbruin met gele en grijs witte vlekken (fig. 3.12) naar homogeen donker grijsbruin (fig. 3.13). De paalkuilen kunnen ruim gedateerd worden in de late/postmiddeleeuwen. Het weinige aangetroffen vondsmateriaal is slechts in twee gevallen te koppelen aan een paalkuil. Het betreft in beide gevallen oxiderend gebakken aardewerk (zie hoofdstuk 3.2.3) aangetroffen in twee verschillende paalkuilen (spoor 36 en 68). De meeste paalkuilen bevatten geen dateerbaar materiaal maar kunnen aan de hand van de vulling eveneens ruim gedateerd worden in de late of eerder postmiddeleeuwse periode.

De paalsporen konden niet aan een bepaalde structuur worden toegeschreven omwille van hun geïsoleerd ligging of doordat ze niet in duidelijk verband staan met nabijgelegen (paal)sporen.

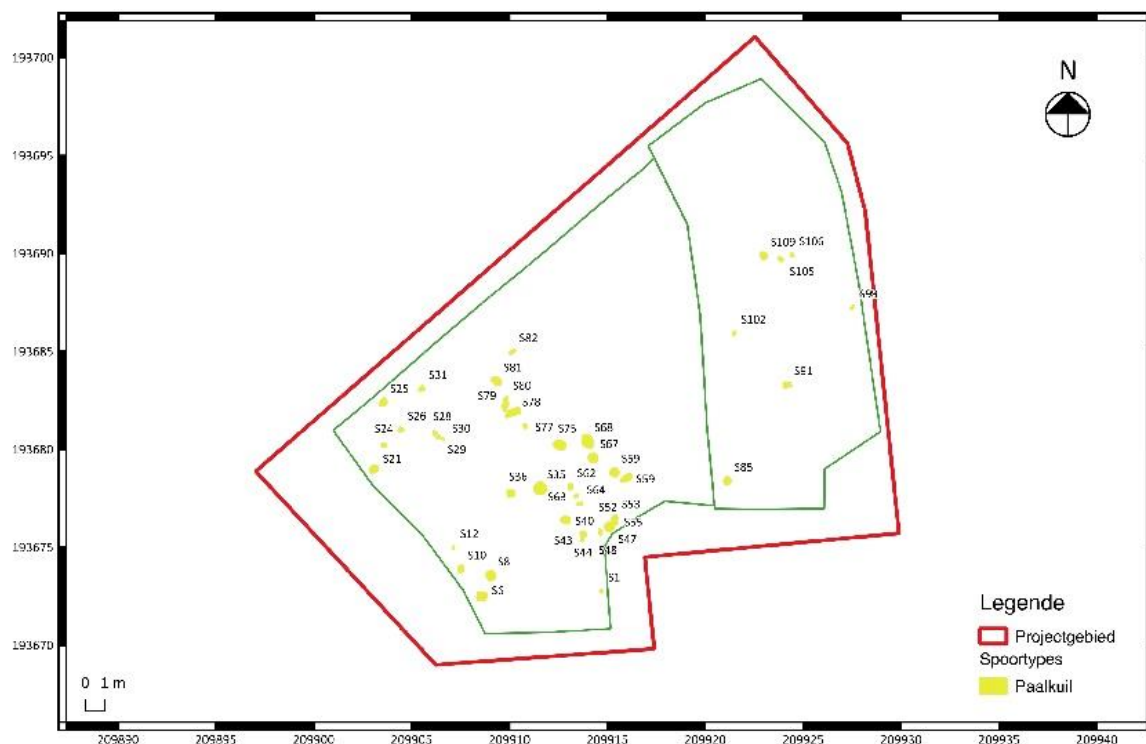

Fig. 3.11: Overzicht van de aangetroffen paalkuilen op het terrein

Fig. 3.12: Voorbeelden van paalkuilen met een homogeen donkerbruine vulling

Fig. 3.13: Voorbeelden van paalkuilen met een gevlekte vulling

3.2.2.3 Kuilen

Er werden in totaal 48 kuilen aangetroffen (fig. 3.16). De meeste kuilen zijn ondiep bewaard met een diepte die varieert tussen de 4 en 35 cm onder het maaiveld. De kuilen kunnen worden onderverdeeld in twee categorieën nl. kleine kuilen (afmetingen onder de 100 cm) en grote kuilen (afmetingen boven de 100 cm) die voorts opnieuw onder te verdelen zijn aan de hand van de vulling van de sporen. De kleinere kuilen hebben in het algemeen een gevlekt voorkomen met een donker grijsbruine vulling met licht gele of witte vlekken (fig. 3.17). Enkele kleine kuilen bevatten een eerder homogeen donkerbruine vulling (fig. 3.18). De grotere kuilen zijn in de meeste gevallen eerder homogeen donkerbruin van kleur. De aardewerkvondsten in spoor 18, met een relatief scherpe aflijning en donkere vulling (fig. 3.19), getuigen van de recentere datering (Nieuwe Tijd) van het spoor. Spoor 27, met een afmeting van 149 x 146 x 25, heeft een lichtere homogeen bruine vulling (fig. 3.20). In dit spoor werd grijsbakkend aardewerk aangetroffen. Voorts werd bij de kuilen met een groter formaat één kuil met een gevlekte vulling aangesneden (fig. 3.21). Het betreft spoor 101 met een afmeting van 200 x 100 x 25 cm.

De oorspronkelijke functie van de kuilen kon in de meeste gevallen niet worden achterhaald. Een drietal kuilen, nl. spoornummers 15, 17 en 23, konden na coupe als spitsspoor worden geïnterpreteerd (fig. 3.22). Vermoedelijk kunnen de overige kuilen ook in verband gebracht worden met activiteiten op een tuinzone, zoals te zien op de Ferrariskaart.

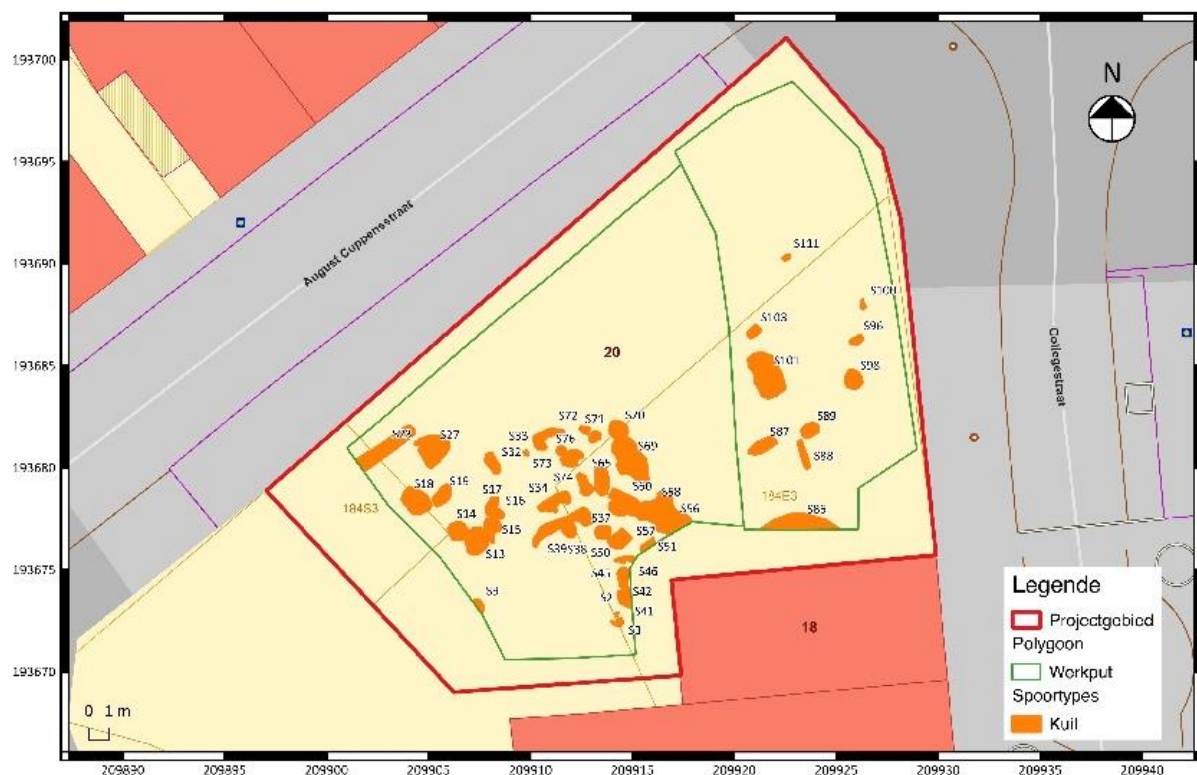

Fig. 3.16: Overzicht van de aangetroffen kuilen op het terrein

Fig. 3.17: Voorbeelden van kleine kuilen (< 100 cm) met een gevlekte vulling

Fig. 3.18: Voorbeeld van een kleine kuil (< 100 cm) met een homogene vulling

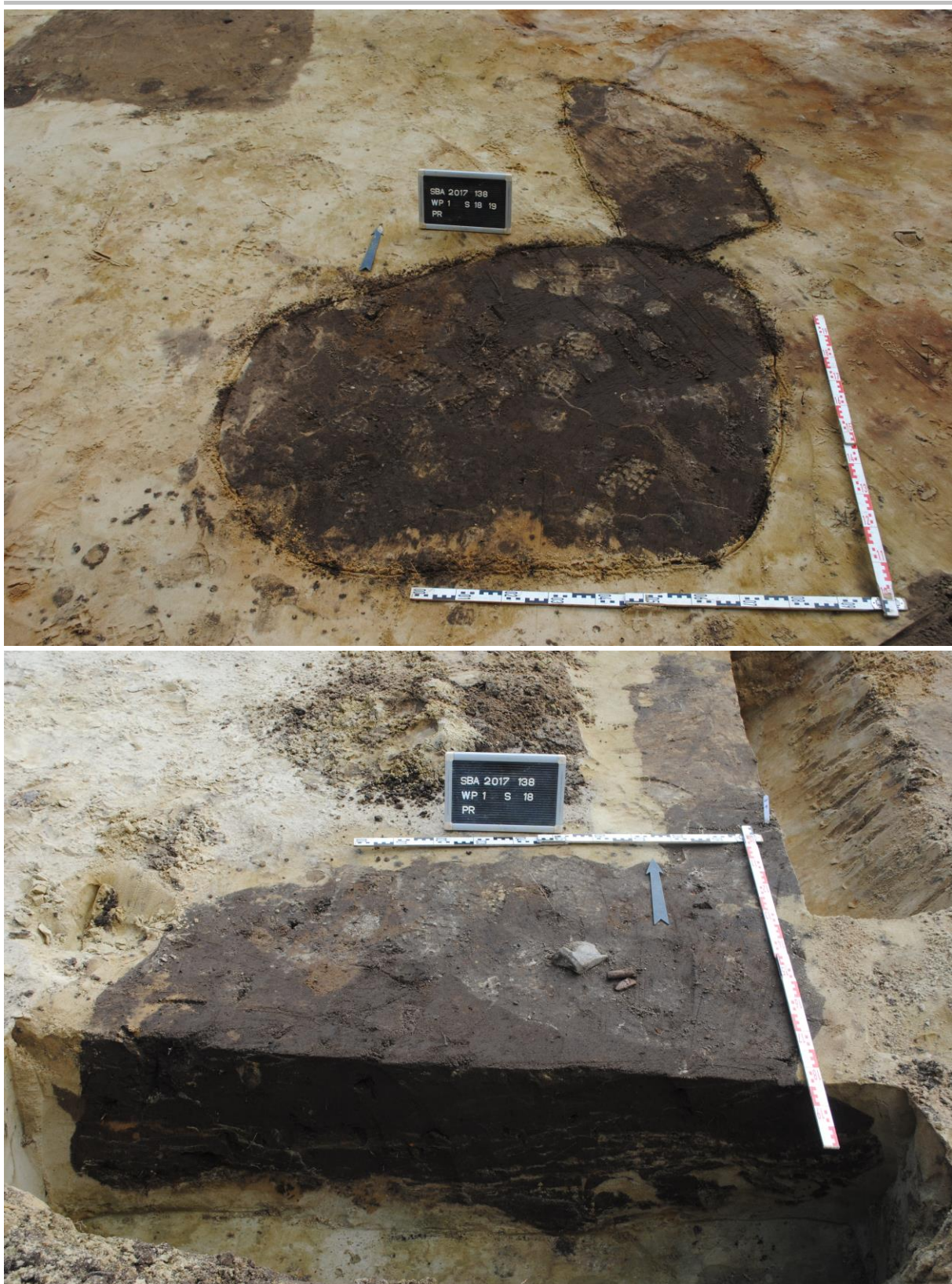

Fig. 3.19: Spoor 18 (>100 cm) in het vlak (boven) en in profiel (onder) met donkerbruine vulling

Fig. 3.20: Spoor 27 (>100 cm) in het vlak (boven) en in profiel (onder) met bruingrijze vulling

Fig. 3.21: Spoor 101 (>100 cm) in het vlak (boven) en in profiel (onder) met gevlekte vulling

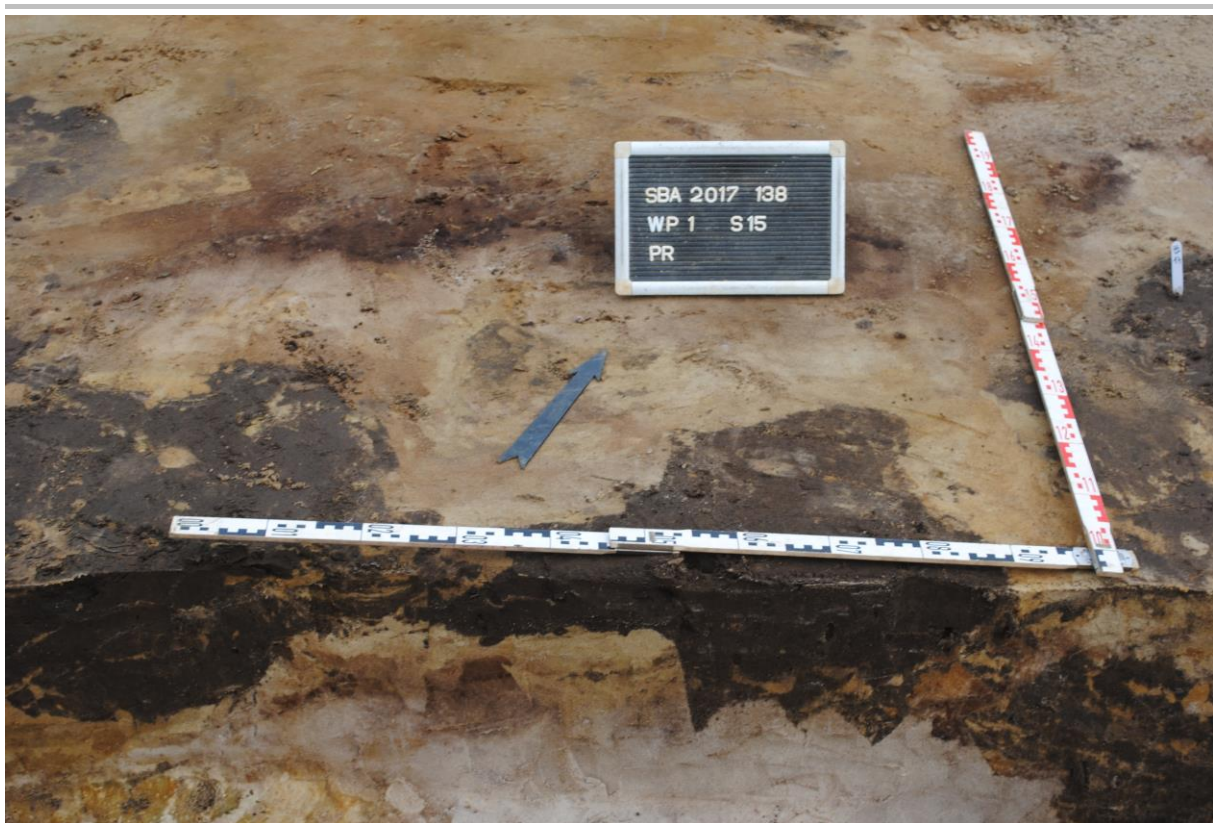

Fig. 3.22: Zicht op spoor 15 met duidelijke spitssporen

3.2.2.4 Greppels

De greppels, aangetroffen in het uiterst zuidoostelijke deel van het terrein, hebben allen een ZO-NW oriëntatie (fig. 1.23). Het betreft sporen 92 t.e.m. 95 die met een maximale tussenafstand van ca. 30 cm parallel van elkaar liggen (fig. 3.24). Ze hebben een breedte tussen de 30 en 50 cm en worden gekenmerkt door een donkergrijs-bruine vulling. De greppels werden tijdens het onderzoek gecoupeerd en bleken tussen de 5 à 10 cm onder het aangelegde vlak te zijn bewaard (fig. 3.25). De greppelstructuren liggen zeer dicht op elkaar en kunnen eerder geïnterpreteerd worden als afwateringsgreppel. Mogelijk zijn ze te associëren met beddenbouw om de afwatering van gewassen te vergemakkelijken. Een projectie van de aangetroffen greppels op de Ferrariskaart toont dat de oriëntatie van de greppels overeenkomt met de oriëntatie van de aanwezige tuinafbakeringen (fig. 3.26).

Fig. 3.23: Zicht op de greppels in WP2

Fig. 3.24: Zicht op spoor 82 t.e.m. 84 in het vlak

Fig. 3.25: Zicht op spoor 82 t.e.m. 84 in profiel

Fig. 3.26: Projectie van de aangetroffen greppelstructuren op de Ferrariskaart.

3.2.3 Recente en negatieve sporen

Een aantal sporen bleken bij verder onderzoek natuurlijk te zijn. Het betreft spoornummers 4, 5, 7, 107 en 110. Sporen 104 en 108 werden als boomval geïnterpreteerd. Voorst werd spoor 11 als recente waterput geregistreerd door de aanwezigheid van betonnen elementen in het spoor (fig. 3.27).

Fig. 3.27: Zicht op spoor 11

3.2.3 Vondsten¹¹

Er werden in totaal 15 artefacten ingezameld, alle aardewerkfragmenten. Het betreft zowel oxiderend als reducerend gebakken aardewerk en steengoed.

Het roodbakkerd aardewerk omvat het grootste aandeel van het schervenbestand. Het betreft oxiderend gebakken aardewerk waarvan vier scherven voorzien zijn van spatglazuur en drie scherven volledig zijn ondergedompeld in loodglazuur (fig. 3.28). Op basis van het spatglazuur kunnen de scherven gedateerd worden in de late middeleeuwen. De volledig geglazuurde scherven dateren eerder uit de Nieuwe Tijd.

¹¹ Voor een individuele beschrijving van alle vondsten wordt verwezen naar de vondstinventaris in bijlage.

Vorst werden twee fragmenten grijsbakkend aardewerk aangetroffen, gekenmerkt door een dikwandig uiterlijk van de scherven en een grove zandmagering (fig. 1.29). Het gaat om sterk verweerde exemplaren met veel vorstschade. Wellicht betreft het hier eerder mestvondsten. De scherven kunnen worden gedateerd in de late middeleeuwen.

Tot slot werden twee fragmenten Westerwald Steengoed aangetroffen (fig. 1.30). Het betreft twee bij elkaar horende randfragmenten van een kan, te dateren in de Nieuwe Tijd.

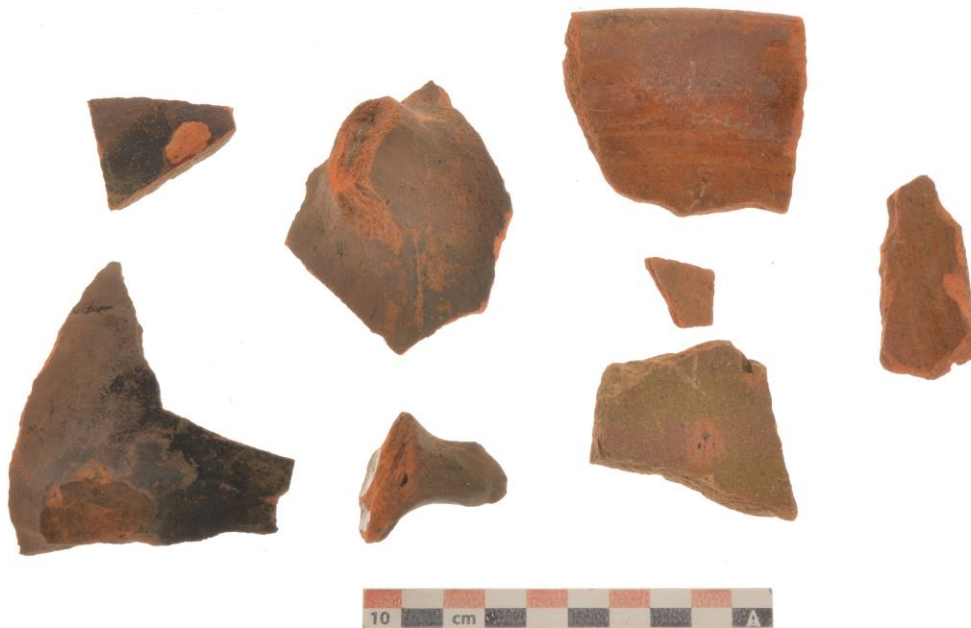

Fig. 1.28: Selectie van het aangetroffen roodbakkend aardewerk

Fig. 1.29: Selectie van het aangetroffen grijsbakkend aardewerk

Fig. 1.30: Fragmenten van een kan in Westerwald steengoed

3.2.4 Staalnames

Tijdens het onderzoek werden de twee waterputten bemonsterd met het oog op het eventueel uitvoeren van natuurwetenschappelijk onderzoek. Het betreft staalnames voor macrorestenonderzoek en pollenonderzoek, opgesomd in tabel 1.

Spoor	Soort staal	Onderzoek
90	1 pollenbak	Palynologisch onderzoek
90	3 macroresten (1mm, 2mm en 4mm)	Paleo-botanisch onderzoek
97	1 pollenbak	Palynologisch onderzoek
97	3 macroresten (1mm, 2mm en 4mm)	Paleo-botanisch onderzoek

Tabel 1: Overzicht van de genomen stalen.

In het kader van deze rapportage leek het echter onnuttig deze stalen te laten waarderen daar een ruimere context om de resultaten mee te correleren ontbreekt. Tijdens het onderzoek konden geen structuren of erven worden onderscheiden waardoor er geen uitspraken op siteniveau kunnen worden geformuleerd. Een verdere analyse van de stalen zou meer inzicht kunnen bieden over de waterputten zelf maar deze data zal een op zichzelf staand feit zijn zonder ruimere context. De te behalen kenniswinst bij een natuurwetenschappelijk onderzoek is in dit geval miniem en bijgevolg kosten-baten niet verantwoord.

Hoofdstuk 4 Synthese

4.1 Interpretatie en datering

Ondanks de relatief beperkte omvang van het opgravingsareaal (437 m²) werd een hoge sporendensiteit aangesneden (111 bodemsporen). De sporen werden op basis van hun vulling en het sporadisch vondsmateriaal (uitsluitend aardewerk) in de late- en postmiddeleeuwse periode gedateerd. In alle gevallen gaat het echter om sterk verweerde exemplaren die geen diagnostische waarde bezitten. Er werden geen structuren of plattegronden aangetroffen. Er werden voorts geen sporen aangetroffen die kunnen worden geassocieerd met de omwalling van Beringen. Er kan eerder worden gesteld dat de aangetroffen sporen het resultaat zijn van postmiddeleeuwse tuinbouwactiviteiten (bewerken van de grond, drainage etc.) zoals weergegeven op de Ferrariskaart en/of perifere activiteiten in de 19de en 20ste eeuw.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

• Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw? In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de aard van de mogelijke begraven bodem?

Onder een verstoringslaag te wijten aan de voormalige bebouwing werd een goed bewaarde bodem (podzol) aangesneden afgedekt door een pakket stuifzand. Het terrein kan worden onderverdeeld in twee pedogenetische zones; één zone met een intacte podzolbodem en één zone met een sterk verbrokkelde structuur B-horizont. De onderliggende C-horizont bestaat uit stuifzand met inmenging van enkele donkere humeuze laagjes. Deze humeuze banden in het profiel zijn wellicht het resultaat van afwisselende veenvorming en verstuing op het terrein.

• Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
• Wat is de omvang en de ruimtelijke structuur van de aangetroffen site? Is er sprake van een fasering?

De sporen werden op basis van hun vulling en het sporadisch vondsmateriaal (uitsluitend aardewerk) in de late- en postmiddeleeuwse periode gedateerd. In alle gevallen gaat het echter om sterk verweerde exemplaren die geen diagnostische waarde bezitten. Er werden geen structuren of plattegronden aangetroffen. Er werden voorts geen sporen aangetroffen die kunnen worden geassocieerd met de omwalling van Beringen. De aangetroffen sporen kunnen eerder worden geïnterpreteerd als sporen van postmiddeleeuwse tuinbouwactiviteiten (bewerken van de grond, drainage etc.) zoals weergegeven op de Ferrariskaart en/of perifere activiteiten in de 19de en 20ste eeuw.

• Hoe verhoudt de site zich in zijn ruimere omgeving met betrekking tot de onderzochte periode(s)?

Het betreft archeologische waarden die deel uitmaken van het historisch dorpscentrum van Beringen.

• In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de types plattegronden, en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen?

Er werden geen structuren of plattegronden aangetroffen.

• Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, en wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?

Het vondstbestand bestaat uitsluitend uit aardewerk (n= 15) bestaande uit zowel oxiderend als reducerend gebakken aardewerk en steengoed. De conserveringsgraad is slecht en heel gefragmenteerd.

• Wat kan er op basis van het organische en anorganische vondstmateriaal worden gezegd over het landschapsgebruik, de datering van de site, de functie van de site en de materiële cultuur?

Het aangetroffen vondsmateriaal omvat zeer fragmentaire en sterk verweerde exemplaren. Wellicht wijst dit eerder op postmiddeleeuwse mestvondsten gaat het in alle gevallen niet om diagnostische fragmenten.

• Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode? Is deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?

Er is geen verband tussen de aangetroffen sporen en nabijgelegen archeologische vindplaatsen.

• Wat is het belang van de opgravingsresultaten voor de kennis van dit soort sites?

De opgravingsresultaten leveren geen bijdrage om de kennislacune over de onstaansgeschiedenis van Beringen, waar nog weinig systematisch onderzoek heeft plaatsgevonden, op te vullen.

• In hoeverre bleek het beeld uit de proefsleuven een adequate afspiegeling van de archeologische realiteit zoals blootgelegd tijdens de opgraving?

De opgravingsresultaten stroken met de aangetroffen sporen tijdens het proefsleuvenonderzoek.

• Welke analyses dienen te worden uitgevoerd om de kennis over de site te verfijnen en/of bij te stellen?

Niet van toepassing.

- ***Zijn er ondanks de afwezigheid van sporen geassocieerd met de stadsomwalling toch resten hiervan aangetroffen?***

Er werden geen sporen aangetroffen die kunnen worden geassocieerd met de omwalling van Beringen.

Hoofdstuk 5 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Wegens de geplande bouw van een handelsruimte met woongelegenheden en ondergrondse parking op het terrein worden eventuele archeologische waarden in de ondergrond bedreigd. Daarom werd een eerste archeologische evaluatie van het terrein uitgevoerd door middel van een proefsleuvenonderzoek. Er werden hieropvolgend aanbevelingen geformuleerd voor het uitvoeren van een vlakdekkende opgraving binnen het volledige projectgebied om de aanwezige waarden te registreren alvorens de bodem verstoord wordt door de geplande ontwikkelingen. Dit onderzoek omvatte het verder onderzoek op een terrein met een oppervlakte van 672 m² gelegen aan de August Cuppensstraat en de Koolmijnlaan te Beringen. Na de opgraving zijn er geen archeologische relevante resten meer te verwachten en kan het terrein vrijgegeven worden.

Bij eventuele vrijgave het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- *het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)*
- *en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011*

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bibliografie

De RAYMAEKER A. & COUSIN S. 2017: *Archeorapport 419: Het archeologisch vooronderzoek aan de August Cuppensstraat te Beringen*, Tienen: Studiebureau Archeologie.

VAN DE KONIJNEBURG R. 2012: *Beringen-Rozenlaan, HAAST-rapport 2012-10*, Bree.

Bijlage

